

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА
415-80/19
Београд

Заштитник грађана
Zaštitnik građana

дел. бр. 39688 датум: 30. децембар 2019. год.

НАЦИОНАЛНИ МЕХАНИЗАМ ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ
НАДЗОР НАД ПОСТУПКОМ ПРИНУДНОГ УДАЉЕЊА СТРАНАЦА

**Извештај о надзору над
принудним удаљењима странаца**

Београд, децембар 2019. године

1. УВОД

1.1. МАНДАТ НПМ

Законом о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака¹ успостављен је Национални механизам за превенцију тортуре (НПМ), а у члану 2а Закона одређено да Заштитник грађана обавља послове НПМ и да у обављању тих послова сарађује са омбудсменима аутономних покрајина и удружењима чијим је статутом предвиђени циљ удруживања унапређење и заштита људских права и слобода, у складу са законом.

Законом о странцима,² у члану 82, прописано је да Заштитник грађана у складу са надлежностима из Закона о Заштитнику грађана и Закона о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака, врши надзор над поступком принудног удаљења странца.

У институцији Заштитника грађана формирана је посебна организациона јединица Одељење националног механизма за превенцију тортуре, која обавља стручне послове НПМ. Одељењем руководи начелник, који за рад Одељења и свој рад одговара заштитнику грађана.

1.2. ПОДАЦИ О НАДЗОРУ

1.2.1. ОПШТИ ПОДАЦИ

УДАЉЕЊА ОБАВИЛИ	Полицијски службеници Прихватилишта за странце у Падинској Скели и станица граничне полиције Градина, Београд и Сремска Рача					
НАДЗОРЕ ОБАВИЛИ	Марко Анојчић, <i>Заштитник грађана/Одељење НПМ</i> (удаљења 1, 2. и 4.) Маја Јовић, <i>Заштитник грађана/Одељење НПМ</i> (удаљење 3.)					
ПРИНУДНА УДАЉЕЊА	број	држављанство	датум	од	до	тип
	1.	Исламска Република Авганистан	28.11.2019. г.	Прихватилиште	Гранични прелаз Градина – Калотина	друмски саобраћај
2.	Народна Демократска Република Алжир	28.11.2019. г.	Прихватилиште	Алжир	ваздушни саобраћај	

¹ "Сл. лист СЦГ - Међународни уговори", бр. 16/05 и 2/06 и "Сл. гласник РС - Међународни уговори", бр. 7/11.

² "Сл. гласник РС", бр. 24/18 и 31/19.

	3.	Босна и Херцеговина	5.12.2019. г.	Прихватилиште	Гранични прелаз Сремска Рача – Босанска Рача	друмски саобраћај
	4.	Народна Демократска Република Алжир	17.12.2019. г.	Прихватилиште	Гранични прелаз Београд (Аеродром "Никола Тесла")	ваздушни саобраћај

1.2.2. ТОК НАДЗОРА

Надзор је у свим случајевима започет у Прихватилишту за странце, где је НПМ обавио разговоре са странцима,³⁴ увид у предмете који се о њима воде у Прихватилишту и испратио процедуре отпуста и укрцавања у службено возило.

Потом је НПМ пратио транспорт до граничних прелаза, возећи се сопственим возилом иза службених возила којима су превозени странци.

Напослетку, на граничним прелазима у друмском саобраћају су надзиране процедуре предаје странаца властима страних држава, а на граничном прелазу у ваздушном саобраћају аеродромске процедуре. Због кашњења информације из Министарства унутрашњих послова, НПМ није успео да испрати комплетну процедуру удаљења држављанина Алжира који је ваздушним путем враћен у земљу порекла, већ само до укрцавања у авион.

НПМ тражи од Министарства унутрашњих послова да информације о поступцима принудних удаљења добија правовремено, како би могао да обави надзор.

Принудна удаљења која су комплексна због начина на који се обављају, као што су удаљења ваздушним путем, захтевају додатну организацију њиховог надзора, па НПМ тражи од Министарства унутрашњих послова да потребне информације добија што је могуће раније.

³ Разговор са држављанином Авганистана је обављен помоћу преводиоца за фарси језик, чије услуге су обезбеђене уз подршку Високог комесаријата Уједињених нација за избеглице (УНХЦР).

⁴ Разговор са држављанином Алжира који је удаљен 28. новембра није био поверљив, јер су на сугестију полицијских службеника да би се странац могао самоповредити врата просторије у којој је обављен разговор била отворена, а испред, у ходнику, су стајали полицијски службеници. Такође, у комуникацији са овим странцем НПМ је помагао странац који је боравио у Прихватилишту и који говори и разуме арапски и енглески језик.

1.2.3. САРАДЊА СЛУЖБЕНИХ ЛИЦА СА НПМ

Сви полицијски службеници су остварили пуну сарадњу са НПМ. Представнику НПМ су пружене све тражене информације, омогућено присуство и надзор над поступцима,⁵ разговори са странцима и увид у и фотокопирање релевантне документације. Током удаљења је одржавана константна комуникација између полицијских службеника и представника НПМ, лично или телефонским путем, што је умногоме олакшало надзор.

2. ПОСТУПАЊЕ ПРЕМА СТРАНЦИМА

Ниједан странац није имао примедби на поступање полицијских службеника током њиховог боравка у Прихватилишту нити на услове у којима су боравили. Такође, током поступака није уочено лоше поступање полицијских службеника који су извршавали принудна удаљења странаца.

2.1. ПОСТУПЦИ ПРЕ ТРАНСПОРТА

Странци су провели у Прихватилишту за странце од неколико дана до неколико месеци, за које време је припремано њихово удаљење. Европски комитет за спречавање мучења и нечовечног или понижавајућег поступања или кажњавања (ЦПТ) је у Извештају о посети Немачкој стао на становиште да је правилна припрема страних држављана за њихово предстојеће удаљење од пресудне важности и доприноси смањењу ризика од злостављања и могућих кршења принципа забране удаљења (*non-refoulement*). ЦПТ стога ставља посебан нагласак на поштовање следећих заштитних мера:

- обавештење странца о удаљењу;
- приступ адвокату;
- приступ лекару;
- обавештавање треће особе о предстојећем удаљењу.⁶

2.1.1. ОБАВЕШТАВАЊЕ СТРАНАЦА О УДАЉЕЊУ

Два странца су се пожалила НПМ да о чињеници да ће бити удаљени нису раније обавештени, један од њих је наводно то тек први пут чуо од представника НПМ. У њиховим предметима се није могла наћи документација која би указивала на то да су имали ближе информације о својим удаљењима. Друга два странца су била у потпуности упозната са ситуацијом у којој се налазе и на време информисана да им ускоро предстоји удаљење. Од полицијских службеника је добијена информација да сви странци знају зашто се налазе у Прихватилишту и да су обавештени да је у плану њихово удаљење у одређену земљу, а да може да се догоди да се у појединим случајевима странцу из различитих разлога не саопшти тачан дан удаљења.

НПМ овде жели да укаже на потребу разликовања две врсте обавештавања: обавештавање странаца о ситуацији у којој се налазе, односно да им је одређен смештај

⁵ Осим превоза држављанина Алжира до земље порекла, више о томе у поглављу 1.2.2. Ток надзора.

⁶ Извештај немачкој Влади о посети Немачкој коју је обавио ЦПТ од 13. до 15. августа 2018. године, ЦПТ/Инф (2019) 14, пар. 12.

у Прихватилиште за странце у сврху припреме враћања или извршења принудног удаљења⁷ и обавештавања странаца да им ускоро предстоји удаљење.

Свим странцима би још при одређивању боравка у Прихватилишту морало бити јасно да се овде налазе јер ће ускоро бити удаљени из Републике Србије. Иако се свима уручују образложена решења о враћању и о одређивању боравка у Прихватилишту, ове одлуке нису од значаја странцима уколико не разумеју српски језик, на којем су одлуке сачињене. Приликом посете НПМ Прихватилишту која је обављена ове године, НПМ је добио више жалби од странаца да не знају зашто се налазе овде.⁸ НПМ и даље стоји на становишту да ово може бити последица њиховог личног односа према одређивању боравка у Прихватилишту, али да је ипак у циљу превазилажења овог проблема, а и као мера заштите, странце потребно обавестити о разлозима за одређивање боравка у Прихватилишту на језику који разумеју, што је, уосталом, и законска обавеза.⁹ Стога је Министарству унутрашњих послова препоручено да странце којима се одређује боравак у Прихватилишту писаним путем, на језику који разумеју или се оправдано претпоставља да га разумеју, обавештава о разлозима за одређивање боравка у Прихватилишту. У одговору Министарства унутрашњих послова¹⁰ је наведено да ће Министарство израдити преводе разлога за смештај у Прихватилиште на више различитих језика, који би потом били или саставни део решења о одређивању боравка у Прихватилишту која надлежне подручне полицијске управе доносе или уручују странцу или би приликом самог смештања у Прихватилиште странцу било уручено од стране полицијских службеника који су овде запослени.

НПМ би желео да добије информацију од Министарства унутрашњих послова у којој фази је израда превода разлога за смештај у Прихватилиште. Уколико су преводи готови, НПМ би желео да добије информације о њиховој употреби (на којим језицима постоје, када се уручују странцима и друго), као и примерак обрасца.

Као што је већ констатовано, у погледу обавештавања странаца да им ускоро предстоји удаљење постоји пракса да се у појединим случајевима ова информација износи странцу непосредно пред удаљење.

Припрема странца за удаљење, која би почела довољно раније пре тренутка планираног удаљења, може умањити ризик да се странац насилно опире удаљењу. Такав приступ ће смањити потребу за прибегавањем употреби силе и/или средствима обуздавања и смањити ризик од злостављања. Правовремено обавештење о удаљењу даје странцима држављанима времена да се припреме за полазак и организују свој повратак, између осталог и да обавесте особе које би требало да знају за њихов долазак и да се позабаве својим другим личним околностима. Значајно је да се странци благовремено обавештавају како би могли и психички да се суоче са ситуацијом. У томе

⁷ Закон о странцима, чл. 87. ст. 1.

⁸ Извештај о посети бр. 415-11/19 од 2. јула 2019. год, поглавље 2.1.1. Одлука о лишењу слободе и правни лек.

⁹ Закон о странцима, чл. 87. ст. 6: Странац коме се одређује боравак у прихватилишту се у најкраћем року, писаним путем, на језику који разуме или се оправдано претпоставља да га разуме, обавештава о разлозима за одређивање боравка.

¹⁰ Акт бр. 956/17-71 од 27. септембра 2019. год.

би им се могло помоћи пружањем услуга психосоцијалне подршке странцима, на коју потребу НПМ указује већ неко време.¹¹

1.

УТВРЂЕНО

У појединим случајевима странци се не обавештавају благовремено о спровођењу принудног удаљења.

РАЗЛОЗИ

1. Да би ограничили употребу силе, државе домаћини би требало да траже сарадњу повратника у свим фазама поступка удаљења како би испунили своје обавезе да напусте земљу.

2. Конкретно, кад је повратник задржан до удаљења, он / она би требао колико год је могуће унапред да добије информације о организацији удаљења и о информацијама које су дате властима државе повратка. Требало би му пружити прилику да припреми свој повратак, посебно успостављањем потребних контаката и у држави домаћину и у држави повратка, а по потреби и да узме своје личне ствари, што ће допринети да се удаљење обави уз поштовање његовог достојанства.¹²

Операцији удаљења имиграната – притвореника морају претходити мере којим ће се помоћи тим особама да организују повратак у своју земљу, нарочито око питања везаних за породицу, посао и психолошку припрему. Изузетно је важно да имигрант – притвореник буде обавештен о удаљењу много раније него што до самог удаљења дође, како би имао довољно времена да се психички припреми, обавести особе у земљи одредишта о свом повратку и да му буду враћене одузете личне ствари. ЦПТ је уочио да код имиграната – притвореника који претходно нису добили никакву информацију о тачном датуму удаљења стална претња од присилног удаљења из земље може довести до стања узнемирености које кулминира кад до акције коначно и дође и често доводи до насилног понашања. У вези са тим, ЦПТ је приметио да у неким земљама које је посетио постоје психолошко – социјалне службе при јединицама надлежним за операције удаљења чије особље сачињавају психолози и социјални радници посебно задужени за припрему имиграната – притвореника за удаљење из земље (припрема се састоји од сталних разговора са притвореницима, контаката са њиховим породицама у земљама крајњег одредишта, итд.) Подразумева се да ЦПТ поздравља овакве иницијативе и позива државе које ове службе немају да их ускоро успоставе.¹³

Правилна припрема страних држављана за њихово предстојеће удаљење је од пресудне важности и доприноси смањењу ризика од злостављања и могућих кршења принципа забране удаљења. ЦПТ је стога посебно нагласио став поштовања следећих заштитних мера у пракси:

- благовремено обавештење о удаљењу;
- непосредан приступ адвокату;
- приступ медицинском лекару, посебно у оквиру прегледа "спремног за путовање"; и,
- право да се трећа особа обавести о предстојећем удаљењу.

Комитет такође константно држи да би та права требало да уживају све категорије страних држављана које треба удаљити, од самог почетка њиховог обавештавања, тј. најмање 24 сата пре лета. Подједнако је важно да се ове особе без одлагања обавештавају о својим правима, укључујући и она горе наведена, на језику који разумеју.¹⁴

¹¹ Извештај о посети Прихватилишту бр. 71-73/15 од 19. августа 2015. год, стр. 5; Извештај о посети Прихватилишту бр. 281-65/16 од 19. августа 2016. год, стр. 16.

¹² Двадесет смерница за присилне повратке Комитета министара Савета Европе, ЦМ (2005) 40, смерн. 15.

¹³ Стандарди ЦПТ: Протеривање страних држављана авионом, ЦПТ/Инф (2003) 35, пар. 41.

¹⁴ Извештај ЦПТ о посети Немачкој, пар. 12.

ЦПТ препоручује да надлежни органи државе предузму неопходне мере како би осигурали да сви повратници који су задржани у притвору до депортације у пракси буду званично обавештени писменим путем, на језику који разумеју, најмање једну недељу пре њиховог заказаног удаљења, као што је прописано законом. Сви повратници се морају систематски припремати за њихово удаљење, укључујући пружањем психосоцијалне подршке.¹⁵

Као што је већ наведено, особље је углавном било сигурно у својој улози и показало је истинску спремност да се позитивно ангажује са затвореницима, доприносећи тако сигурној и мирној атмосфери током предаје и каснијег трансфера. Међутим, операција удаљења ће увек бити стресно искуство за дотичне особе, а неки притвореници у надзираној операцији показали су јасне знаке узнемирености током процеса. Иако су имали користи од некакве подршке и савета и од главне сестре у ИРЦ и од њихове пратње током путовања, ЦПТ је мишљења да се могло више учинити како би се затвореници могли носити са ситуацијом. Напори би се требали улагати много раније током процеса, посебно кроз психолошку подршку и саветовање. Ово би требало да буде део ширег програма припреме особа за удаљење (укључујући пружање хуманитарних и медицинских контактних тачака на одредишту, итд.). Присутвом преводиоца током целог процеса (укључујући и у авиону) такође би се могле избећи непотребне потешкоће у последњем тренутку због законских или практичних неспоразума. ЦПТ препоручује да власти предузму мере за решавање ова два питања.¹⁶

Странац се обавештава о спровођењу принудног удаљења и упозорава да је у његовом интересу да сарађује са полицијским службеницима који спроводе принудно удаљење и да његово противљење неће довести до отказивања његовог принудног удаљења.¹⁷

Приликом спровођења принудног удаљења полицијски службеници дужни су да поштују достојанство и интегритет странца који се принудно удаљава.¹⁸

ПРЕПОРУКА

Министарство унутрашњих послова ће све странце благовремено, а најмање 24 сата раније, обавештавати о спровођењу принудног удаљења.

Уколико је у појединим случајевима неопходно, странцима ће се пружити психосоцијална подршка ради припреме удаљења.

2.1.2. ПРИСТУП АДВОКАТУ

Ниједан странац није ангажовао адвоката или пуномоћника који би га заступао у поступку враћања.

НПМ је још раније установио недостатке у приступу адвокатима у Прихватилишту. У Извештају о последњој посети¹⁹ је констатовано да је проналажење адвоката у великој мери препуштено самим странцима и препоручено да се уреди процедура остваривања права на приступ адвокату између осталог и тако да странцима буду доступни именик и контакти адвоката који им могу пружити услуге. У одговорима Министарства

¹⁵ Извештај ЦПТ о посети Немачкој, пар. 19.

¹⁶ Извештај Влади Уједињеног Краљевства о посети Уједињеном Краљевству коју је обавио ЦПТ од 22. до 24. октобра 2012, ЦПТ/Инф (2013) 14, пар. 19.

¹⁷ Правилник о ближним условима и начину спровођења принудног удаљења странца из Републике Србије ("Сл. Гласник РС", бр. 69/18), чл. 2. ст. 2.

¹⁸ Правилник о ближним условима и начину спровођења принудног удаљења странца из Републике Србије, чл. 3.

¹⁹ Бр. 415-11/19 од 2. јула 2019. год.

унутрашњих послова²⁰ је наведено да странци имају право да контактирају адвоката по свом избору и могућност да самостално обаве позив, да у Прихватилишту не постоји именик са контакт бројевима адвоката који им могу пружити помоћ, али постоји контакт телефони једне невладине организације која пружа бесплатну правну помоћ, као и да им је свакодневно доступан телефон, па они у већини случајева ангажују адвокате преко контаката које остварују са родбином и пријатељима. Приликом обиласка дела Прихватилишта у којем бораве странци, НПМ се уверио да су истакнути контакти невладине организације која пружа правну помоћ у поступку азила.

НПМ је и даље при ставу да тражење адвоката не би требало да буде у потпуности препуштено странцима. Значајан део њих не говори српски језик и нема контакте нити могућност да самостално претраже доступне адвокате или друге пружаоце правне помоћи. Ослањање на родбину и пријатеље који се углавном не налазе у Србији за многе није довољна гаранција да ће пронаћи некога ко би могао да их заступа. За двојицу странаца, чије је удаљење надзирано, је у службеним белешкама полицијских службеника констатовано да немају бројеве телефона чланова породице јер немају код себе мобилне телефоне. Странцима би требало да буду доступни контакти адвоката, како би и сами могли да их изаберу и контактирају. Према информацијама до којих је НПМ дошао у разговору са руководством Прихватилишта, у плану је да се овим поводом обратe адвокатској комори.

НПМ би желео да од Министарства унутрашњих послова добије информације о комуникацији са адвокатском комором поводом обезбеђивања листе адвоката који би странцима пружали правну помоћ у поступку удаљења.

2.1.3. ПРИСТУП ЛЕКАРУ

Ниједан од удаљених странаца није имао примедби на пружање здравствене заштите током боравка у Прихватилишту и сви су навели да им лекарска нега није неопходна.

Лекарски преглед којим би се утврдила способност за пут имао је само држављанин Алжира који је удаљен 28. новембра. Он је имао преглед у амбуланти која се налази на Аеродрому. У циљу обезбеђења приватности, лекарском прегледу нису присуствовали полицијски службеници, већ су сачекали у ходнику испред амбуланте, медицинска документација о прегледу је уручена и стајала је код странца, односно полицијски службеници у њу нису имали увид, а лекар је службеницима самоиницијативно пренео само која врста прегледа је обављена и да је странац добио одређену терапију.

НПМ похваљује мере које су предузете како би странцу који се принудно удаљава била обезбеђена приватност лекарског прегледа.

НПМ већ неколико година указује на недостатке у пружању здравствене заштите у Прихватилишту. У овој установи нема стално присутног медицинског особља па се лекарски прегледи, рачунајући и први преглед и преглед при отпусту, обављају само по потреби, односно на захтев странца или по процени полицијског службеника да је некеме потребан преглед. Полицијски службеници се старају о узимању преписане терапије, а здравствена документација се чува у предметима, међу осталом

²⁰ Акти бр. 956/17-71 од 27. септембра 2019. год. и бр. 956/17-85 од 02. децембра 2019. год.

документацијом која се односи на боравак странаца у Прихватилишту. На потребу за унапређењем у погледу приступа лекару и пружања здравствене заштите у Прихватилишту НПМ је указивао у ранијим извештајима о посетама и упућивао одговарајуће препоруке.²¹ Министарство унутрашњих послова је и у последњем одговору²² поново обавестило НПМ да Министарство не поседује кадровске, просторне ни финансијске могућности за то, као и да је у оквиру проширења капацитета Прихватилишта предвиђена изградња лекарске собе.

2.1.4. ОБАВЕШТАВАЊЕ ТРЕЋЕ ОСОБЕ О ПРЕДСТОЈЕЋЕМ УДАЉЕЊУ

Ниједан странац није обавестио рођаке или друге блиске особе о чињеници да му предстоји удаљење из земље. Само држављанину Босне и Херцеговине је понуђено да позове треће лице које би га сачекало на граничном прелазу, што је он одбио.

Неколико је разлога за ово. Као што је већ наведено, 2 странца су о чињеници да ће бити удаљени сазнали непосредно пред сам поступак.²³ Странцима су приликом смештаја у Прихватилиште одузети мобилни телефони и нису им враћени до преласка државне границе,²⁴ па су имали само могућност да коришћењем телефонске говорнице у Прихватилишту остваре контакт са неким. Међутим, на тржишту нема картица за ове говорнице, што је проблем који се већ појављивао у претходном периоду.²⁵ Од руководства Прихватилишта је усмено добијена информација да постоји идеја да се о трошку Министарства унутрашњих послова набаве мобилни телефони и сим картице које би могли да користе странци који су смештени у Прихватилишту.

НПМ би желео да од Министарства унутрашњих послова добије информације о реализацији идеје да се за странце смештене у Прихватилишту за странце набаве мобилни телефони и сим картице.

2.

УТВРЂЕНО

Странци нису обавестили трећу особу о предстојећем удаљењу.

РАЗЛОЗИ

1. Да би ограничили употребу силе, државе домаћини би требало да траже сарадњу повратника у свим фазама поступка удаљења како би испунили своје обавезе да напусте земљу.
2. Конкретно, кад је повратник задржан до удаљења, он / она би требао колико год је могуће унапред да добије информације о организацији удаљења и о информацијама које су дате властима државе повратка. Требало би му пружити прилику да припреми свој повратак, посебно успостављањем потребних контаката и у држави домаћину и у држави повратка, а

²¹ Између осталог, и у Извештају о последњој посети овој установи, бр. 415-11/19 од 02. јул 2019. год, поглавље 2.1.4. Приступ лекару.

²² Акт бр. 956/17-71 од 27. септембра 2019. год.

²³ Више о овоме у поглављу 2.1.1. Обавештавање странаца о удаљењу.

²⁴ У случају држављанина Авганистана мобилни телефон је уз записник предат бугарским властима.

²⁵ Видети, на пример, Извештај о посети Прихватилишту за странце бр. 281-50/17 од 20. јуна 2017. год, стр. 8.

по потреби и да узме своје личне ствари, што ће допринети да се удаљење обави уз поштовање његовог достојанства.²⁶

Правилна припрема страних држављана за њихово предстојеће удаљење је од пресудне важности и доприноси смањењу ризика од злостављања и могућих кршења принципа забране удаљења. ЦПТ је стога посебно нагласио став поштовања следећих заштитних мера у пракси:

- благовремено обавештење о удаљењу;
- непосредан приступ адвокату;
- приступ медицинском лекару, посебно у оквиру прегледа "спремног за путовање"; и,
- право да се трећа особа обавести о предстојећем удаљењу.

Комитет такође константно држи да би та права требало да уживају све категорије страних држављана које треба удаљити, од самог почетка њиховог обавештавања, тј. најмање 24 сата пре лета. Подједнако је важно да се ове особе без одлагања обавештавају о својим правима, укључујући и она горе наведена, на језику који разумеју.²⁷

Неки повратници с којима је делегација разговарала на аеродрому жалили су се да им није одобрен приступ мобилним телефонима од тренутка када су их покупиле надлежне полицијске власти у држави, упркос њиховом захтеву да то ураде. Надаље, неки повратници нису били свесни да могу телефонирати користећи телефон социјалне подршке и / или приступити њиховим мобилним телефонима. ЦПТ охрабрује немачке власти и власти свих земаља да активно омогуће право повратника да обавештавају трећу особу о њиховом удаљењу.²⁸

ПРЕПОРУКА

Министарство унутрашњих послова ће свим странцима омогућити да благовремено обавесте трећу особу о предстојећем удаљењу.

2.2. ТРАНСПОРТ ДО ГРАНИЧНОГ ПРЕЛАЗА

Транспорти странаца су обављени мирно и странци се нису опирали. Спроведени су до граничних прелаза службеним путничким возилима,²⁹ задовољавајућег квалитета у погледу материјалних услова у њима. Са њима у возилима су била 2 – 3 полицијска службеника. Транспорт је до аеродрома трајао око пола сата, а до граничних прелаза 1,5 сат (Сремска Рача – Босанска Рача) и 3,5 сата (Градина – Калотина).

Држављанин Авганистана и држављанин Босне и Херцеговине су били везани лисицама, са рукама напред, током целокупног транспорта. Друга двојица странаца нису били везивани током транспорта до аеродрома.

Само током транспорта држављанина Босне и Херцеговине је обављена пауза, након 45 минута вожње (око половине пута до граничног прелаза). Током паузе, на одморишту поред аутопута странцу је омогућено да изађе из возила на свеж ваздух и да попуши цигарету. Све време је био везан лисицама.

Станцима су обезбеђени храна и вода, а њихове личне ствари су биле са њима у возилима. Мобилни телефони, ако их је било, и новац су стајали код полицијских службеника до границе.

²⁶ Двадесет смерница за присилне повратке Комитета министара Савета Европе, смерн. 15.

²⁷ Извештај ЦПТ о посети Немачкој, пар. 12.

²⁸ Извештај ЦПТ о посети Немачкој, пар. 32.

²⁹ Не ради се дакле о возилима која су специјално дизајнирана за превоз затвореника.

Као што је већ наведено, НПМ није до краја испратио транспорт држављанина Алжира који је удаљен 28. новембра.³⁰ Према информацијама до којих је накнадно дошао од управе Прихватилишта, до земље порекла је летео преко Рима, Република Италија, а на аеродрому у Риму је од стране италијанских власти обезбеђена просторија у којој су странац и службеници који су га спроводили чекали на следећи лет. Током лета Београд – Рим у авиону су обезбеђена 3 спојена места за странца и два полицијска службеника, странац је седео у средини, а с обзиром да лет није био попуњен путницима, компанија је обезбедила да и 3 места испред њих буду слободна. Према службеним наводима, поступак је спроведен без проблема.

2.3. ПОСТУПАЊЕ НА ГРАНИЧНОМ ПРЕЛАЗУ

Држављанину Авганистана је на Граничном прелазу Градина – Калотина омогућено да користи тоалет и да попуши цигарету. Након краћег боравка у полицијским просторијама на граничном прелазу, уз асистенцију полицијског службеника који овде ради превезен је на бугарску страну прелаза. Српски полицијски службеници су га испред службених просторија одвезали и предали бугарским властима, који су га одмах поново везали лисицама и одвели. Потом је у просторијама састављен и потписан записник о предаји и прихвату лица и његових ствари које су се налазиле код српских полицијских службеника (мобилни телефон, новац и путни лист). Овим радњама није присуствовао странац.

Држављанин Алжира који је удаљен 28. новембра, по обављеном лекарском прегледу у аеродромској амбуланци,³¹ је заједно са полицијским службеницима који су га спроводили имао приоритетне пријаву на лет, граничну проверу, безбедносне провере на улазу у простор излаза (*gate*) и укрцавање у авион. У овоме су им асистирали полицијски службеници који раде на граничном прелазу.

Држављанин Босне и Херцеговине је на Граничном прелазу Сремска Рача – Босанска Рача, уз асистенцију полицијског службеника који ради на граничном прелазу, пешке доведен до граничне линије, где је обављена примопредаја, односно састављен и потписан записник о предаји и прихвату лица и ствари које су до тада биле код српских полицијских службеника.

Држављанина Алжира који је удаљен 17. децембра и полицијске службенике који су га спроводили је на аеродрому сачекао представник Међународне организације за миграције (ИОМ), која је учествовала у организацији његовог повратка у земљу порекла у оквиру спровођења програма асистираниог добровољног повратка и реинтеграције (АВРР). Полицијски службеници су представнику ИОМ предали документацију која је потребна ради пријаве на лет, а странцу новац и преосталу документацију, који су до тада стајали код њих. После пријаве на лет, полицијски службеници су странца и представника ИОМ испратили до простора на ком се обавља гранична провера приликом изласка из земље.³²

³⁰ Више о томе у поглављу 1.2.2. Ток надзора.

³¹ Више о овоме у поглављу 2.1.3 Приступ лекару.

³² Заједно са представником ИОМ на аеродрому је било још једно лице које је путовало у Алжир и које је било у програму АВРР. Он је до тада наводно боравио у Центру за азил у Крњачи.

3. ЗАБРАНА ПРИНУДНОГ УДАЉЕЊА

Два странца су се пожалила НПМ да страхују од удаљења из Србије због могућег лошег поступања према њима од стране власти земље у коју се удаљују. Ово је предочено руководству Прихватилишта, од којих је добијена информација да је посао полицијских службеника Прихватилишта да спроведу удаљење, а да се постојање околности у земљи у коју се странац удаљава које би спречиле удаљење проверава приликом одлучивања о враћању.

Забрана мучења и нечовечног или понижавајућег поступања или кажњавања подразумева обавезу да се странац не шаље у земљу за коју постоје стварни разлози за веровање да ће бити изложен мучењу или злостављању.³³ У том смислу је формулисана забрана удаљења у Закону о странцима: странац не сме бити принудно удаљен на територију на којој постоји ризик да ће бити подвргнут извршењу смртне казне, мучењу, нечовечном или понижавајућем поступању или кажњавању, односно тамо где му прети озбиљно кршење права зајамчених Уставом.³⁴

Поступак удаљења би требало да понуди странцима праву прилику да изнесу свој случај, а службеницима којима је поверено да воде такве случајеве би требало да се пружи одговарајућа обука и приступ објективним и независним информацијама о стању људских права у земљама о којима се ради.

НПМ би желео да од Министарства унутрашњих послова добије информације о корацима који се предузимају у циљу поштовања забране удаљења и испуњавања горе наведених захтева.

³³ Конвенција против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака, ратификована Законом објављеним у "Сл. лист СФРЈ - Међународни уговори", бр. 9/91, чл. 3. ст. 1: Ни једна држава чланица неће протерати, истерати нити изручити једно лице другој држави ако постоје озбиљни разлози да се посумња да може бити подвргнуто тортури.

³⁴ Чл. 83. ст. 3.